

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева
L.N. Gumilyov Eurasian National University



«ЭКОНОМИКАЛЫҚ БЕЛГІСІЗДІК ЖАҒДАЙЫНДА ҚАРЖЫ-БАНК СЕКТОРЫН ДАМУДЫҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ҮРДІСТЕРІ»

атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының
ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ
(10-11 маусым, 2022)

СБОРНИК ТРУДОВ

Международной научно-практической конференции
**«СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ
ФИНАНСОВО-БАНКОВСКОГО СЕКТОРА
В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НЕОПРЕДЕЛЕННОСТИ»**,
(10-11 июня, 2022)

PROCEEDINGS

of the International Scientific and Practical Conference
**«MODERN TRENDS IN THE DEVELOPMENT
OF THE FINANCIAL AND BANKING SECTOR IN CONDITIONS
OF ECONOMIC UNCERTAINTY»**,
(June 10-11, 2022)



Нұр-Сұлтан/ Nur-Sultan, 2022



Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. Л.Н. ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

**«ЭКОНОМИКАЛЫҚ БЕЛГІСІЗДІК ЖАҒДАЙЫНДА ҚАРЖЫ-БАНК
СЕКТОРЫН ДАМУДЫҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ҮРДІСТЕРІ»**
Халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының
ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ
(10-11 маусым, 2022)

СБОРНИК ТРУДОВ
Международной научно-практической конференции
**«СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ФИНАСОВО-
БАНКОВСКОГО СЕКТОРА В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ
НЕОПРЕДЕЛЕННОСТИ»**
(10-11 июня, 2022)

PROCEEDINGS
of the International Scientific and Practical Conference
**" MODERN TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL AND
BANKING SECTOR UNDER ECONOMIC UNCERTAINTY "**
(June 10-11, 2022)

Нур-Султан, 2022
Nur-Sultan, 2022

УДК 336.71
ББК 65.262.1 я73
Э 40

Рецензенты: Макыш С.Б., д.э.н., профессор, Евразийский Национальный университет им. Л. Н. Гумилева
Шаяхметова К.О., д.э.н., профессор, университет Туран-Астана

Редакционная коллегия

Насырова Г.А. - заведующая кафедрой «Финансы», д.э.н., профессор, Евразийский Национальный университет им. Л. Н. Гумилева, г. Нур-Султан, Республика Казахстан
Жоламанова М.Т. - к.э.н., профессор, Евразийский Национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Нур-Султан, Республика Казахстан
Рахимжанова К.К. - доктор PhD, Евразийский Национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Нур-Султан, Республика Казахстан
Айтказина А.А. – преподаватель, Евразийский Национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Нур-Султан, Республика Казахстан
Мисник О.В. - докторант, Евразийский Национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Нур-Султан, Республика Казахстан
Керимкулова Д.Д. - докторант, Евразийский Национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Нур-Султан, Республика Казахстан

ISBN 978-601-337-682-0

«Экономикалық белгісіздік жағдайында қаржы-банк секторын дамытудың қазіргі заманғы үрдістері» халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының еңбектер жинағы / Насырова Г.А. жалпы редакциясымен. - Нұр-Сұлтан: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2022. - 337 с.

Сборник трудов международной научно-практической конференции «Современные тенденции развития финансово-банковского сектора в условиях экономической неопределенности»/ под общей ред. Насыровой Г.А. - Нур-Султан: Евразийский Национальный университет им. Л. Н. Гумилева, 2022.- 337 с.

Proceedings of the International Scientific and Practical Conference " Modern trends in the development of the financial and banking sector under economic uncertainty "/Under the General editorship of Nasyrova G.A.- Nur-Sultan: L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2022. – 337 p.

ISBN 978-601-337-682-0

УДК 336.71
ББК 65.262.1 я73

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2022
© Евразийский национальный университет им. Л. Н. Гумилева, 2022
© L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2022

Экспертами Всемирного Банка отмечается, что такая система создается для организации стабильного бесперебойного финансового обеспечения пожилых граждан в объеме, позволяющем не допустить среди них бедности и при этом не причиняющем ущерб финансовой устойчивости государства и его граждан.

Пенсионная система Казахстана, подходящая для капиталистического уклада, была сформирована в 1998 году на базе чилийской многоуровневой модели, предусматривающей комбинацию:

- 1) базовых выплат для всех пожилых лиц;
- 2) солидарных выплат (выплачиваются государством, доступны тем, кто на начало 1998 года соответствовал условиям наличия стажа продолжительностью от шести месяцев и среднемесячного дохода), а также выплат из персональных накоплений, состоящих из ежемесячных обязательных отчислений в размере 10% от заработной платы (для расчета этого типа выплат существенными показателями являются своевременность отчислений и итогий последующего инвестирования);
- 3) выплат из накоплений, включающих добровольные взносы, перечисляемые как самими гражданами, участвующими в пенсионной системе, так и их работодателями.

Заключение. В целом можно отметить следующее, пенсионная система включает различные взаимодействующие между собой институты и нормы и варьируется в своей реализации в зависимости от особенностей страны, в т. ч. в части демографии, социальной защиты, развитости экономической сферы и, наконец, государственной политики относительно создания и распределения финансовых ресурсов для поддержки пожилых граждан.

Литература:

1. Антропов В.В. Социальная защита в странах Европейского союза. История, организация, финансирование, проблемы. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2006. – 271 с.
2. Mamyachenkov V.N. Personal Pensions in the USSR: from the History of the Social Policy of the Soviet State // Nauchnyy dialog. – 2018. – Vol. 12. – P. 393-404.
3. Ожегов С.И. Словарь русского языка. – Изд. 21-е, перер. и доп. – М.: Рус. Яз., 1989. – 924 с.
4. Shamsudinova M.D., Hasambiyevich T.N., Tokayeva T.I. et al. Economic guarantees of the pension system, social and cultural transformations in the context of modern globalism // European Proceedings of Social and Behavioral Sciences. – 2019. – Vol. 91. – P. 1050-1055.
5. Комоцкая И. Многоуровневая пенсионная система // Беларуская думка. – 2018. – №9(2018). – С. 68-75.
6. Изекенова А.К. Стратегические направления функционирования и развития пенсионного обеспечения в Республике Казахстан: дис док. PhD: 6D050600. – Алматы, 2014. – 128 с.

ОӘЖ 336.67

КӘСПОРЫННЫҢ ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫН АЙҚЫНДАУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ ҚАРЖЫЛЫҚ БОЛЖАУ ЖҮЙЕСІН ТАЛДАУ

Ажмухамедова А.А.

*э.ғ.к., аға оқытушы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан Республикасы*

Нұрболатова М.Н.

*студент, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан Республикасы*

E-mail: Lale.lee.00@mail.ru

Андатпа. Бизнесі табысты дамыту үшін отандық және шетелдік тәжірибені жинақтау, шаруашылық жүргізудің отандық жағдайларын ескеретін жаңа тұжырымдамаларды,

әдіснамалар мен тәсілдерді әзірлеу барысында кәсіпорын мен фирманың қызметін қаржылық болжау жүйесін ұдайы жетілдіру қажет.

Кәсіпорындардың тәуелсіздігі және олардың бюджеттік қаржыландыру көздерінен тәуелсіздігі, бір жағынан, қаржылық жоспарлау және болжау жүйелерін дамытуда үлкен бастама туғызды, оларды дамыту тәсілдерінің өзгермелілігін арттырды, екінші жағынан, мұндай болжаудың бірыңғай қағидаларының белгілі бір бұлыңғырлығына әкелді.

Кілтті сөздер: Кәсіпорын, актив, пассив, пайда, капитал, рентабельділік, өзіндік күн

Экономикалық және әлеуметтік процестерді басқарудың маңызды құрамдас бөлігі жоспарлау және болжау болып табылады. Жоспарлау және болжау бірдей емес, олардың кез-келгені басқару құралы ретінде өз рөлін атқарады.

Қазіргі менеджмент пен жоспарлау мен болжаудың ғылыми әдістері арасындағы байланыстың болуы күмән тудырмайды. Шын мәнінде, болашақты болжау көптеген ғылыми зерттеулердің, соның ішінде экономикалық және қаржылық ғылымның негізі болып табылады.

Зерттеу құбылысына қатысты болашақты дәл негіздеуге мүмкіндік беретін есептеу әдістемесін түсіну ғылыми білім саласы ретінде жоспарлау мен болжауды дәл береді. Барлық жоспарланған және болжамды есептеулер есептеулер принциптерін, әдістерін, алгоритмін, сондай-ақ экономикалық болжау индикаторларын таңдауды анықтайтын бірыңғай әдіснамаға бағынады.

«KazConstructionGroup» ЖШС Қазақстан нарығында мемлекеттің тапсырысы бойынша әртүрлі ғимараттар мен мемлекеттік мекемелерді салуға және жөндеу жұмыстарын жүргізуге, сонымен қатар отандық құрылыс материалдарын шығаруға маманданған жетекші кәсіпорын болып табылады.

Кәсіпорын өзіндік балансы, есеп айырысу шоттары, мемлекеттік және орыс тілінде атауы көрсетілген өзіндік мөріне ие және де өз қызметін Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексін, «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар Серіктестіктер туралы» Заңын, басқа да заңдылық және нормативті актілерді, осы Жарғы мен құрылтайшылар келісімшартын басшылыққа ала отырып жүргізеді. Компанияның өзіне тиесілі жарғысы бар.

Кәсіпорынның қаржы-шаруашылық қызметінің негізі бухгалтерлік есеп және талдау, қаржылық есеп және аудит болып саналады. Қаржылық талдау кәсіпорынның қаржы жағын зерттеуге бағытталған. Компания қызметінің негізгі абсолюттік экономикалық көрсеткіштер серпіні (кесте 1).

Кесте 1 – «KazConstructionGroup» ЖШС-нің 2019 – 2021 жылдардағы қаржы-шаруашылық қызметінің негізгі абсолюттік көрсеткіштерін талдау, мың теңге

№	Көрсеткіштер, Мың теңге	Жыл			Өзгеріс 2020/2019		Өзгеріс 2021/2020		Өзгеріс 2021/2019	
		2019	2020	2021	+/-	%	+/-	%	+/-	%
1	Активтер	1668319,4	2239797,4	1706915	+572478	134,3	-532 882,4	76,2	+38595,6	102,2
2	Айналым активтері	1488168	2058112,4	1550334	+569944,4	138,2	-507 778,4	75,3	+62168	104,2
3	Міндеттемелер	1423556,5	1959398,5	1717669,5	+535842	137,6	-241 729	87,7	+293223	121,5
4	Меншікті капитал	244862	281499	(9853,5)	+36637	115	-271 645,5	3,5	-235209,5	3,8
5	Сатудан түскен табыс	3652225	2938375	1739969	-713850	80,5	-1198406	59,2	-1912 256	47,6
6	Жалпы пайда (шығын)	407643	(95528)	(479379)	-312115	23,4	+383851	-	-71736	-

7	Баланстық пайды	98941	9580	(583825)	-89361	9,6	+574245	-	-484884	-
8	Таза пайда (шығын)	71207	3684	(584189)	-67523	5,2	+580505	-	-512982	-
9	Өнімдер мен қызметтердің өзіндік құны	3244582	3033903	2219348	-210679	93,5	-814 555	73,2	-1025234	68,4
10	Кірістер	4048601	3186034	1866848	-862567	78,6	-131 9186	58,6	-2181753	46,1
11	Шығыстар	3977394	3182350	2451057	-795044	80	-731 293	77	-1526337	61,6
12	Жалпы жиынтық табыс (шығын)	71207	3684	(584189)	-67523	5,2	580505	-	-512982	-
Ескерту: «KazConstructionGroup» ЖШС қаржылық мәліметтерінен алынып автормен есептелген										

Келтірілген мәліметтерден көріп тұрғандай, компанияның өсу қарқыны айқын төмендеуде, бұл жайында активтер мен меншікті капитал құнының, сондай-ақ қаржылық нәтижелердің абсолюттік көрсеткіштерінің төмендеуі, түсім әрі пайданың бар түрлері куәландырады. Формальды оң үрдіс өзіндік құнның құлдырауы боп табылады, сонда да бұл басты өндірісте еңбек істейтін жұмысшылардың жалақысы тәріздес шығындардың құлдырау есебінен болады, себебі талданып отырған уақытта олардың саны қысқарады.

Кірістер 2 182 753 мың теңгеге, шығындар – 1 536 337 мың теңгеге төмендеп отыр. 2021 жылы кірістерге қарағанда шығындар асып түседі, ал бұл өз кезегінде 584 179 мың теңге мөлшердегі таза шығынның пайда болуына және сол сомадағы жалпы жиынтық шығынның болуына әкелді.

Кәсіпорынның жалпы табысы соңғы екі жылда болмаған. 2020 жылы таза пайда негізгі қызметтен түскен табыс есебінен емес, тұрақты өсіп келе жатқан қаржыландырудан түскен табыс есебінен пайда болды. Бұл үш жыл ішінде 21,5% өсіммен міндеттемелердің өсуіне ерекше қауіп туғызады, бұл айналым активтердің және меншікті капиталдың өсіміне қарағанда әлдеқайда жоғары. Кірістер мен шығыстардың құрылымдық құрауыштарының өсу немесе төмендеу – өзгерістердің себептерін белгілеу қажет. Ол үшін факторлық талдау жүргіземіз (кесте 2).

Кесте 2 – «KazConstructionGroup» ЖШС кірістері мен шығыстарының өсу көрсеткіштерінің факторлық талдауы

№	Көрсеткіштер	2019 ж.	2020 ж.	2021 ж.	Өзгеріс 2020/2019		Өзгеріс 2021/2020		Өзгеріс 2021/2019	
					+/-	%	+/-	%	+/-	%
1	1 мың теңге кіріске шығыстың мөлшері	0,98	0,99	1,31	00,1	101	0,32	132,3	0,33	133,6
2	1 мың теңге шығысқа кірістің мөлшері	1,01	1,0	0,76	-0,01	99	-0,24	76	-0,25	75,2
3	Негізгі қызметтен шығыстар деңгейі	0,86	1,07	1,35	0,21	124,4	0,28	126,1	0,49	156,9
4	Кірістердің жалпы сомасындағы негізгі қызметтен түскен кірістердің үлесі, %	0,90	0,92	0,93	0,02	102,2	0,01	101,08	0,03	103,3
5	Таза пайда (шығын), тыс.тг.	71207	3684	584189	-67 523	5,2	580 505	-	51298 2	-
Ескерту: «KazConstructionGroup» ЖШС 2019-2021 жылдардағы пайда мен шығындар туралы есеп негізінде автомен құрастырылған										

Жоғарыда берілген кестенің деректерінен шығыстардың шамасы тұрақты өсіп, 2021 жылы кірістерден 0,31 мың теңгеге асып түскені көрінеді. Бір мезгілде табыс мөлшері 0,25 мың теңгеге төмендеді. Негізгі қызметтен шығыстар деңгейі (өзіндік құн + іске асыруға арналған шығыстар + әкімшілік шығыстар) өсу үрдісі кезінде 2020 – 2021 жылдары кірістерден асып түсті. Барлық кірістердегі негізгі табыс түсім болып табылады. Шығыстардың кірістерден асып кетуі таза пайданың қысқаруына және, сайып келгенде, 2021 жылы 512 982 мың теңге мөлшерінде шығынға алып келді.

Есепті жылдың аяғындағы бухгалтерлік балансына сүйене отырып, келесі жылдың аяғындағы көрсеткіштерге сәйкес коммерциялық ұйымның болжамды бухгалтерлік балансын құрамыз және келесі бастапқы деректер:

1. Есепті жылғы қызметтен түскен түсім (нетто).
2. Келесі жылы сатудан (нетто) күтілетін түсім (ВРн*) құрайды.
3. Келесі жылы пайда нормасының болжамды мәні (Нпр*).
4. Келесі жылы дивидендтерге таза пайданы бөлу нормасының болжамды мәні (Нр*).
5. Келесі жылы негізгі құралдар құнының өсу пайызы қызметтен түскен түсімнің өсу пайызына (нетто) сәйкес келеді. Қызмет пайызының әдісіне сәйкес болжамды бухгалтерлік балансты жасауға байланысты есептеулерді үш кезеңде орындаймыз: I. Келесі жылы есепті жылмен салыстырғанда ондық бөлшекпен көрсетілген қызметтен түскен түсімнің (нетто) өсу қарқынын (ТПРврн) анықталады. II. Коммерциялық ұйымның келесі жылдың аяғындағы болжамды бухгалтерлік балансының баптары бойынша деректерді бүтін санға дөңгелектеуді ескере отырып есептейміз. III. Кестеде есептеулердің дұрыстығын тексеріліп, формула бойынша қосымша сыртқы қаржыландыру сомасын тікелей анықтауға мүмкіндік беретін:

$UA^* = I$ бөлім бойынша жиыны + II бөлім бойынша жиыны
 $УП^* = III$ бөлім бойынша жиыны + IV бөлім бойынша жиыны + V бөлім бойынша жиыны

$VF = UA^* - up^*$.

Жүргізілген талдаудан компанияның қаржылық тұрақтылығын әлсірету туралы қорытынды жасауға болады. Шын мәнінде, коэффициенттердің бірде-бірі талап етілетін нормативтерге сәйкес келмейді, ал олардың бір бөлігін 2021 жылы меншікті капитал мен баланстық пайданың көрсеткішінің шамасына байланысты есептеу мүмкін.

«KazConstructionGroup» ЖШС пайдасын және рентабельділігін арттыру резервтері оның құрылыс қызметтері нарығындағы мердігер ретіндегі қызметінің сипатын ескере отырып, қаржы менеджментіне қарағанда, маркетинг, стратегиялық басқару және жоспарлау саласында көп жағдайда жататынын атап өткен жөн. өндіріс көлемі сыртқы көздерден, атап айтқанда, тапсырыстарды мемлекеттік бағдарламалар арқылы бөлуге байланысты болғандықтан.

Сонымен бірге мыналарды ұсынуға болады:

- 1) тұрақты және жоғары сұранысты пайдаланатын қызметтерді ұсыну;
- 2) нарықтағы бәсекелестік күштерді талдау, қызметтерді көрсетудің бәсекеге қабілетті жағдайларын анықтау және жасау, атап айтқанда, дәстүрлі қызметтерге бағаларды төмендету және арнайы қызметтерге бағаларды арттыру;
- 3) қызметтердің ассортиментін кеңейту немесе керісінше төмендету, бірақ олардың сапасын арттыру кезінде не қандай да бір ерекше және тар бағытталған, бірақ бұл ретте қымбат тұратын қызметтерді ұсыну.

Демек, «KazConstructionGroup» ЖШС өндірістік қорларына қызметтің қаржылық нәтижелерінің әсер ету проблемасы өзара ықпал ету факторларын есепке алу, ауыспалы және коммерциялық шығындарды төмендету жағдайында оң шешілуі мүмкін.

Әдебиет:

1. Шеремет А.Д., Негашев Е.В. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций. 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2016. – 208 с.

2. ТОО "KazConstructionGroup" < <https://kcggroup.kz/> >